

Základy soudní psychiatrie a psychologie

MUDr. Milena Zimulová

Mezníky určující vývoj práva ve vztahu k duševním poruchám

Uplatňované pravidlo: osoby stížené těžkou a zjevnou duševní chorobou, neschopné posoudit své jednání a zdržet se ho nebyly trestány jako osoby zdravé.

Dávné společnosti – **odvetné právo** (ius talionis) trest měl charakter odplaty či pomsty, připouštěla se možnost vykoupení.

Odpovídá významu dvojímu slova „talio“ = odplata i odměna

V písemné formě se zachovalo v římských a germánských zákonících. Dle **římských zásad** byl šílenec **dostatečně potrestán svojí chorobou**, podle **germánských si ji zavinil sám**.

Mezníky určující vývoj práva ve vztahu k duševním poruchám

- **Římský zákon** - exkulpoval „furosi“, „mente capti“, „dementes“. Podle úvahy soudce připouštěl zmírnění trestu za činy spáchané v silném afektu nebo v opilosti.
- **Germánský zákon** - bral v úvahu duševní nemoc u těch, kteří se před činem sami vážně zraňovali. Nebyli popraveni, ale příbuzní oběti (nešlo o jiné delikty) je mohli beztrestně usmrtit.
- **Norský zákon** – je trestal zabavením majetku, nebo vypovězením ze země

Mezníky určující vývoj práva ve vztahu k duševním poruchám

- **Costitucio Criminalis Carolina** z roku 1532 platný u nás, převzatý z římsko-italského práva – provinilce zbaveného rozumu trestal podle rady lékařů.
- **Hrdelní řád Josefa I.** z roku 1768 - exkulpoval ty, kteří byli úplně zbaveni rozumu a mírnil trest u těch, kteří byli rozumu zbaveni úplně.
- **Constitutio Criminalis Theresiana** z roku 1768 – rozšiřuje oblast chorobných stavů, které vedly někdy k beztrestnosti, jindy ke zmírnění trestu hluchota, hluchoměnost, vysoký věk, těžkomyslnost, melancholie, náměsícnictví, spáchání deliktu ve spánku, mohutných afektů a těžké opilosti

Mezníky určující vývoj práva ve vztahu k duševním poruchám

- **Constitutio Criminalis Theresiana** – zločinu mohou být viněni ti, kteří užívají svého rozumu a svobodné vůle, naopak ti, kteří první, či druhé postrádají, nejsou k zločinu způsobilí.
- **Pruský zákon** – všechno co zvětšuje nebo zmenšuje schopnost člověka jednat svobodně a uvážlivě, zvětšuje nebo zmenšuje stupeň jeho trestné zodpovědnosti.

Zacházení s provinilci

- Ve **středověku** nebyly **žádná pravidla** jak s provinilými „skutečnými blázny a lidmi rozumu zbavených“ zacházet

Převládala snaha se jich zbavit, či zneškodnit je – vymrskání z města, odeslání lodíkou po řece nebo jednoduše utopením, v příznivém případě uvrhnutí do žaláře

- V 19. století se začala objevovat malá speciální oddělení pro kriminální šílence

Další vývoj

- **Od 18. století** se začala objevovat:

Otázka přičetnosti – otázka svobodné vůle – člověk je schopen sebeovládání, čili má možnost volby. Člověk se může rozhodovat se znalostí povahy činu a následků jednání (nepřičetnost x přičetnost).

Účel trestu - výhradně spravedlivá odplata.

Vymezení a úkoly soudní psychiatrie

- Soudní psychiatrie přesahuje rámec rozsáhlého lékařského oboru klinické psychiatrie a hraničí s oblastmi somatické medicíny a právními vědami, kriminologií, kriminalistikou, penologií a viktimologií.
- Komora znalců ČR byla z byla založena v roce 1990
- Předmětem soudní psychiatrie je činnost:
soudně znalecká – v oblasti **trestně právní** se zabývá posuzováním rozpoznávacích a ovládacích schopností v době spáchání trestného činu. V **občanskoprávním řízení** posuzuje svéprávnost, časté jsou znalecké úkony v oblasti rodinného a pracovního práva.

Vymezení a úkoly soudní psychiatrie

preventivně léčebná – se zabývá ochranou společnosti před další trestnou činností pachatelů a jejich léčením v rámci ochranné léčby

výzkumná – zaměřena na výzkum faktorů, které ovlivňují páčání trestné činnosti, na problematiku postpenitenciální péče, na výzkum některých speciálních oblastí (např. sexuální problematiky).

výuková – organizace kursů v psychiatrii včetně kursů zaměřených na dětskou psychiatrii a psychologii. Organizace stáží, diskusních soustřední, konferencí.

konzultativní – psychiatrická porada orgánům činným v trestním řízení. Nemá formu znaleckého posudku, či jiného listinného důkazu.

Role znalců v trestním řízení

- Znalec pomocník soudce - odmítnuto, možnost zneužití výběren „vyhovujících“ znalců.
- Znalec jako vědecký soudce – závěry znalce by měly být pro soud závazné, nepřípustně se směšuje funkce orgánů činných v trestním řízení s jasně danými pravomocemi a znalce jako zdroje nezávislého, objektivního důkazu.
- Znaleckýá posudek je chápán jako důkazní prostředek, musí být podrobován kritickému hodnocení jako každý jiný důkaz.

Struktura a náležitosti znaleckého posudku

- Úvod
- Výpis ze spisu
- Výpis ze zdravotnické dokumentace
- Vlastní vyšetření
- Souhrn, rozbor, znalecká úvaha
- Závěr, odpovědi na otázky

Ochranná opatření

- Ochranné léčení
- Ochranná výchova
- Zabezpečovací detence